

ANTONÍN SLAVÍČEK

16. 5. 1870 - 1. 2. 1910

Tvorba Antonína Slavíčka stojí na samém počátku českého novodobého malířství. Jeho dílo je doslova monumentální, a to nejen co do četnosti a rozměrnosti formátů, ale monumentální svým osobním vkladem, hlubokou vnitřní zainteresovaností. Půvab a krásu české krajiny opěvovaly celé generace umělců a právě mezi krajináři zaujímá Antonín Slavíček jedno z předních míst.

Antonín Slavíček se narodil 16. května 1870 jako čtvrté dítě Jana Slavíčka, správce vysokých škol technických, a jeho ženy Pavlíny. Jeho starší bratr, který záhy zemřel, měl prý značné malířské nadání a působil svým příkladem na mladšího bratra. Matka také záhy zemřela a otec náhle v roce 1892. Antonín Slavíček vyrůstal se svými staršími sestrami. Již v nižších třídách reálného gymnázia kreslil a maloval, ve studentských kruzích proslul jako kreslíř. Jeho strýc, děkan, mu hodně pomáhal a umožnil mu cestu do Mnichova.

Po návratu se přihlásil na Malířskou akademii v Praze, kam právě v roce 1887 přijel z Vídně Julius Mařák. Slavíček zde byl považován za jednoho z největších talentů – již nyní v „*obrazech plných melancholie dokázal velmi dobře vyjádřit náladu konce století*“. Mařák jej považoval za svého nástupce a přiměl jej, aby soukromě dostudoval gymnázium. Na konci akademických studií dozrával Slavíček ve vůdčí postavu českého krajinářství. V letech 1893-1894 vzniká řada krajin, ale především obraz *Studie kosatců*. Malba květin byla jedním z jeho dalších motivů a kosatce, dobově oblíbené květiny, přitahovaly Slavíčka opakovaně. V krajinách dlouho poměřoval svou práci s Františkem Kavánem, který v té době namaloval své nejlepší obrazy, a stále vzrušený Slavíček byl v jistém smyslu jeho protikladem. Slavíček tehdy maloval krajinu Okoře a Bechyně, z roku 1895 je i jeho první známé pražské téma. Na Okoři pak vzniká obraz

Červnový den, kterým Slavíček shrnul široký záběr důvěrně známého kraje a povýšil jej na podobenství.

V roce 1895 se oženil s Bohumilou Brynychovou, s níž se stal otcem tří dětí. Slavíček v ní získal ideální životní partnerku, která jediná dovedla krotit jeho výbušný temperament a sledovat jeho uměleckou dráhu s láskou a nadhledem. Syn Jan se stal později malířem, dcera Eva se stala matkou malíře Mikuláše Medka.

Slavíček přebíral od těžce nemocného Mařáka starost o jeho školu na Akademii a po jeho smrti ji také půl roku sám vedl. Doufal, že si pedagogickou činností zajistí spolehlivý příjem. Avšak profesorem byl jmenován někdo jiný a krajinářská třída byla na Akademii zrušena.

Při hledání vhodného místa a nových témat pro tvorbu objevuje u Hlinska vesničku Kameničky, jejíž krajinu zatoužil poznat po přečtení románu *Západ K. V. Raise*. Už v prvním roce si přináší z Kameniček řadu obrazů, především jej zaujalo vysoké nebe, typické osamělé stromy na okrajích cest, břízy i jeřabiny, měkké terénní vlny a táhlé svahy. Od této doby začíná téměř všechny svoje krajiny oblohou, která je pro něj rozhodujícím prvkem obrazu. Kromě panoramatických pohledů vznikají také obrazy vesnice a studie chalup. Po třech letech Slavíček poznává, že inspirační zdroj, který našel v Kameničkách, se zvolna vyčerpává a cítí, že je třeba najít další.

Podněty pro svou další tvorbu nachází v Praze. Již od konce devadesátých let se čas od času vrací k zachycení života Prahy, kterou zobrazuje jako metropoli historickou nebo tržiště plné života, panorama s pražskými nábřežími nebo jako město plné zákoutí a parků. Praha byla Slavíčkovým rodištěm a protože od dětství žil na Starém Městě, znal důvěrně tamější zákoutí. Zejména na něj působil celý areál Na Františku a klášter blahoslavené Anežky. Po venkovské epizodě začíná Prahu lépe chápat a uvědomuje si, že její prostředí je mu vlastní. Snaží se zachytit mizející starou Prahu, která ustupuje modernímu městu. Z roku 1902 jsou první Slavíčkovy zralé obrazy Prahy, vznikají pastelami *V dešti* a *Pod Letnou*. Letná, kde Slavíčkoví bydleli, je místem, které mu poskytlo inspiraci k největšímu počtu obrazů. Nejvíce ho přitahovala v dešti, s mihotavými odlesky v kalužích pod nebem plným těžkých, šedivých mraků.

V létě roku 1906 pobývá Slavíček v Železných horách ve vsi Kraskov. Letní žár, který v Kameničkách neznal, jej svádí k malování žní a řadě dalších obrazů (*Parný den*). Na počátku roku 1907 jej opět zaměstnávají květiny. Znovu se vrací ke kosatcům a maluje celé *Kosatcové pole*. V tomtéž roce mu cestovní stipendium Mohr-Piepenhagenové umožňuje cestu do Francie. Doma byl považován za typického představitele impresionismu, avšak v pařížských galeriích a muzeích se přesvědčuje, že v tomto duchu jsou pouze některé prvky jeho malířského projevu a že estetika impresionismu neodpovídá jeho tvůrčím záměrům. Vždy zdůrazňoval, že je to jeho vlastní cesta, že se odlišuje od francouzských malířů a impresionismus opouští. Za největšího ze současníků považuje Degase, který mu imponuje i svým kritickým postojem k současnému umění, ale ovlivnili jej hlavně Monet a Renoir. Po návratu se Francií nechal několikrát inspirovat, sám za nejzdařilejší považoval *Zahradní restauraci ve Stromovce*. S francouzským pojetím impresionismu podvědomě soutěží i tématem katedrály sv. Víta.

Na podzim roku 1907 maluje ještě Slavíček monumentální obrazy Prahy. Jeden z nich, *Pohled na Prahu od Ládví*, namaloval na objednávku pražské městské rady pro výstavu Živnostenské a obchodní komory a patří mezi Slavíčkovy nejlepší obrazy. Po dokončení maluje ještě další monumentální obraz *Pohled na Prahu z Letné*, po jehož dokončení byl Slavíček úplně vyčerpán. Plánuje dovolenou do blízkosti Hostišova, kde opět nedokáže odpočívat bez malování. Na jaře 1908 plánuje ještě třetí pohled na rodné město. Katedrála v jistém smyslu splňovala to, co stále hledal – splynutí výtvarného s ideou – modlitbou k Bohu. Pokoušel se o něco podobného ve svých obrazech lesa, malovaných hlavně v letech 1904-1905. Po panoramatických pohledech si zralý umělec chtěl vyzkoušet jiný, mnohem těžší úkol. Na podzim roku 1908 začal s přípravnými studii k zachycení chrámu sv. Víta. Katedrálu namaloval na několika obrazech, stále však nebyl spokojen s výsledkem. Mezitím se zabývá dalším velkým tématem – Staroměstským náměstím, jehož obraz však zůstává nedokončený.

Jako předzvěst tragédie, která v roce 1909 Slavíčka čekala, přišla nebezpečná nemoc jeho ženy. Se svým synem Janem se okamžitě rozhoduje k odjezdu k moři na léčení do Dubrovníka. Dubrovník přivítal Slavíčka novými malířskými motivy,

především moře se stalo tématem několika obrazů. Dalším tématem byly sluncem vyprahlé skály nad městem. Právě při malování na skalách Slavíček uklouzl a zlomil si pravou ruku. S malováním v Dubrovníku tak musel nedobrovolně skončit.

Na letní pobyt se rozhodl jet do Německé Rybné, vesnice v Orlických horách. Slavíček maluje daleké pohledy s vysokou oblohou, polní cesty, větrem ošlehané topoly na žamberecké silnici a chystá se na žně. Obrazy *Ve žních* a *Žamberecká silnice* zůstaly nedokončeny. V srpnu jej ranila při koupání v říčce Zdobnici mrtvice, která jej ochromila na levé polovině těla. Po dvou měsících v pražské nemocnici se vrátil do domácí péče. Rehabilitace probíhala pomalu, ale jakmile to bylo možné, zkoušel Slavíček malovat. Stavěl si malá zátíší z ovoce, ale pro člověka tak temperamentního, na vrcholu sil a v rozběhu k největším úkolům byly tyto drobné obrázky degradací. Žil v nejistotě, zda se mu vůbec podaří nabýt znovu pohyblivosti a sil. Přestával tomu věřit a věděl, že bez možnosti plnohodnotného malování nedokáže žít. 1. února 1910 napsal dopis na rozloučenou svým nejbližším a zastřelil se.

Tvorba Antonína Slavíčka je pozoruhodná a vzrušující, stejně jako jeho dramatický životní osud. Vždy sledoval pravdivost vyjádření, a proto odvázně opouštěl již získané jistoty. Ke svému výtvarnému projevu přímo potřeboval vnitřní napětí a hluboký vztah k námětu. Jeho tvorba je završením jedné a počátkem další etapy českého umění. Její opravdovost a intenzita, provázená i neúspěchy, přináší nezapomenutelný umělecký zážitek.